

Het groeiende aantal critici wordt op alle mogelijke manieren de mond gesnoerd

De burcht van Vladimir Poetin wankelt

Zondag kunnen de Russen gaan stemmen. Er wordt veel stembusfraude verwacht, omdat het regime van Poetin in een grote crisis verkeert. De enorme corruptie maakt het bewind onvoorspelbaar. Maar vraag is of het systeem zonder geweld kan veranderen.

Door onze correspondent MICHEL KRIELAARS

MOSKOU. Aan de vooravond van de Russische parlementsverkiezingen van zondag hebben de autoriteiten een laatste aanval geopend op tegenstanders van regeringspartij Verenigd Rusland. Vandaag nog stond Golos, een ngo die toezicht houdt op overtredingen van de kieswet, voor de rechter omdat het de wet zou hebben overtreden door giften aan te nemen van buitenlandse organisaties en kritiek zou hebben geleverd op die partij.

Voor de huidige machthebbers staat er veel op het spel. Verenigd Rusland, bijgenaamd 'partij van oplichters en dieven', doet het in de peilingen slechter dan ooit en zou maar net boven de vijftig procent van de stemmen uitkomen. Verkiezingswaarnemers verwachten daarom grootschalige stembusfraude.

„Het regime verkeert al twee jaar in een crisis”, zegt oppositiepoliticus Vladimir Ryzjkov (45). „Poetin heeft zijn steun verloren, vooral in miljoenensteden als Moskou en Sint-Petersburg. Daar staat nog maar twintig procent van de kiezers achter zijn partij. Dat was anders in 2009, toen hij na het winnen van de oorlog tegen Georgië op de top van zijn populariteit stond.”

Samen met ex-vicepremier Boris Nemtsov en ex-premier Michail Kasjanov leidt Ryzjkov de Partij voor Volksvrijheid (Parnas), een begin dit jaar opgerichte coalitie van enkele buitenparlementaire oppositiebewegingen. Toen Parnas zich wilde laten registreren om mee te kunnen doen aan de verkiezingen, werd dit door het ministerie van Justitie tegengehouden, zogenaamd wegens procedurele fouten.

Zo zou het partijstatuut niet deugen, terwijl dit gekopieerd was van dat van Verenigd Rusland. Op zo'n lompe manier werd een serieuze tegenstander uit de weg geruimd, die twaalf procent van de stemmen zou kunnen halen.

Ryzjkov noemt de verkiezingen van morgen de smerigste, meestervalste en oneerlijkste sinds de val van de Sovjet-Unie in 1992. „Wij roepen iedereen daarom op om op 4 december wel naar de stembureaus te gaan, maar daar hun stembiljet op te halen en tegen alle kandidaten te stemmen door hun namen door te strepen”, zegt hij. „Want de zes andere partijen die meedoen – van de Communistische Partij tot het liberale Jabloko – zijn door het Kremlin kunstmatig gecreëerd en doen alles wat Poetin beveelt. Daarom erkennen we op 5 december de uitslagen niet.”

Volgens Ryzjkov is het staatsapparaat de afgelopen tien jaar in serieuze mate gedegenererd. Daardoor is er nu op ieder bestuurlijk niveau corruptie. En die corruptieschandalen worden dankzij internet tegenwoordig ook in verband gebracht met Poetin. Ryzjkov: „Eerst hadden we onder Poetin een autoritair regime met steun van het volk, nu hebben we zo'n regime dat die steun ontbeert. De machthebbers zijn bang, dat zie je overal. Niet voor niets belooft Poetin de soldij van officieren te verdrievoudigen en de pensioenen te verhogen.”

Ryzjkov ontkent het clichébeeld dat de Russen passief zijn en zich niet tegen het regime willen verzetten. „We leven op een vulkaan van ongenoegen”, zegt hij. „Het verlangen naar een democratische samenleving, waar politici de belangen van

Premier Poetin (links voor) was eind augustus op het motorfestival van de Russische jongerenorganisatie de Nachtwolven. Foto AFP

Het echte debat vindt plaats op internet

De geleidelijk afkalvende waardering voor Poetins regime is het best te volgen op internet, waar bij gebrek aan een vrije pers het enige echte politieke debat in Rusland plaatsvindt. De afgelopen twee jaar is het aantal internetgebruikers gegroeid tot bijna zestig miljoen Russen. Op websites als lenta.ru en sociale media als Twitter en Vkontakte regent het kritiek op Poetin, terwijl twee à drie jaar geleden de meeste Russen nog zeiden dat politiek hen niet interesseerde.

Nu is er op internet ineens een enorme weerzin tegen het regime opgekomen. Zoals over het megalomane paleis van één miljard dollar dat Poetin aan de Zwarte Zee heeft laten bouwen, of over de plotselinge miljardenrijkdom van zijn naaste vrienden, die soms in een jaar tijd van judoleeraar miljardair zijn geworden.

„Je voelt dat in de sociale media in Rusland iets borrelt”, zegt de slavist Ellen Rutten, die onderzoek doet naar het gebruik van sociale media in Rusland. „Internetdiscussies zijn er heel gepolitiseerd geworden, wat je elders in Europa niet ziet. Zelfs een discussie over het weer gaat binnen een paar hits over politiek. Maar als ik kijk om hoeveel mensen het nu in werkelijkheid gaat, dan kan ik dat gevoel niet koppelen aan grote aantallen deelnemers.”

Opvallend is volgens Rutten ook dat je in discussies op Facebook oprechte boosheid ziet. Dat gebeurde bijvoorbeeld toen Poetin tijdens bij een worstelwedstrijd die hij vorige week bijwoonde, massaal werd uitgefloten en zijn woordvoerders dit probeerden te ontkennen door te zeggen dat het fluiten voor de verliezende worstelaar was bedoeld.

de burgers behartigen, groeit enorm. In de Siberische stad Chanti-Mansiïsk hebben de inwoners de beste salarissen, scholen en ziekenhuizen. Maar een meerderheid haat Poetin, omdat ze weten dat hun leven nog beter zou zijn zonder corruptie.”

Toch zijn Ryzjkov en zijn Parnasbondgenoten machteloos als het gaat om het veranderen van hun land, ook omdat ze op de zwarte lijst van het Kremlin staan en daardoor niet op de staatstelevisiezenders verschijnen.

Hun enige hoop is op de nabije toekomst gericht. Als er door een dalende olieprijs een economische crisis uitbreekt en het regime echt in nood komt, staat zijn partij klaar om met de machthebbers een rondetafelbijeenkomst te organiseren, zoals in Polen in de jaren tachtig met Solidariteit gebeurde.

Dat de Russische samenleving de afgelopen vier jaar drastisch is veranderd, beaamt ook de Nederlandse jurist Bauke van der Meer, die in

aan de hand. En als ze er toch genoeg van krijgen, zorgen ze ervoor dat ze gauw een Cypriotisch paspoort krijgen.”

Voor die miljonairs, meestal middelgrote zakenlieden, zijn de verkiezingsuitslagen dus allesbepalend voor hun toekomstplannen. Houden zij hun kapitaal en hun bedrijven in Rusland, of vertrekken ze naar het buitenland. De kapitaalvlucht van zeventig miljard dollar over 2011 wijst er deels op dat de groeiende hogere middenklasse zich niet meer vertegenwoordigd voelt binnen het bestaande politieke systeem.

„De burcht van Poetin wankelt, omdat, anders dan vier jaar geleden, iedereen inmiddels weet hoe de corruptie werkt”, zegt Van der Meer. „De grote vraag blijft echter hoe je het bestaande systeem zonder geweld moet veranderen. De steunpila-

Rusland is op weg naar een totalitair regime

Actievoerder Darja Garmonenko

ren van het regime, de siloviki, zullen in zo'n geval toch ergens naartoe moeten. Want als morgen de corruptie wordt afgeschaft, komen zij in de problemen. De siloviki hebben zich tenslotte voor veel geld ingekocht en kunnen hun leven niet zomaar veranderen. De grote vraag is nu hoe sterk de kleine heersende elite is om geen ruimte te hoeven maken voor een nieuwe groep.”

Een ander belangrijk verschil met vier jaar geleden is dat Russen hun grieven nu durven uiten, zoals premier Poetin onlangs overkwam toen hij een worstelwedstrijd bezocht en werd uitgefloten. Van der Meer: „Maar dan nog is er een groot verschil tussen je rechten kennen en politiek actief zijn. Politiek activisme kost veel tijd en energie. En als je in Rusland een goede baan hebt, werk je je te pletter. Dan heb je geen zin om je in je vrije tijd nog voor de samenleving in te zetten.”

Daar denkt de 24-jarige Darja Garmonenko anders over. Sinds 2007 is

ze actief in de politiek, onder meer voor oppositiebeweging Solidariteit. „In dat jaar liet het systeem van Poetin zijn ware gezicht zien”, zegt ze. „Verenigd Rusland had bij de verkiezingen van toen hoogstens 35 procent van de stemmen gekregen, terwijl de uitslag officieel 64 procent was. Serieuze oppositiepartijen als SPS en Jabloko werden kunstmatig buiten de deur gehouden, terwijl ze de kiesdrempel wel hadden gehaald. De partijen die wel in het parlement kwamen, bleken marionetten van het Kremlin.”

Nu is ze op weg naar een demonstratie om tegen de bijna vijfduizend gevallen van overtreding van de kieswet te protesteren. „Mijn moeder wil dat ik naar het buitenland ga om daar een normaal leven te leiden”, zegt ze. „Ik heb haar maar niet verteld dat ik twee jaar geleden bij een demonstratie ben gearresteerd en drie uur in de cel heb gezeten.”

Garmonenko kreeg landelijke bekendheid toen ze in april in debat ging met de extreem-rechtse politicus Vladimir Zjirinovski, die Poetin de meest succesvolle premier aller tijden noemde. Zij ging er tegenin en beschuldigde Poetin van het opblazen van Russische flatgebouwen aan het begin van zijn eerste ambtstermijn, waarbij honderden mensen omkwamen, en van beknotting van de burgerrechten. Uit wraak zetten Poetinfans haar foto op een pornosite en noemden haar een landverrader.

„De afgelopen vier jaar is de vrijheid op grote schaal beknot”, zegt ze. „Terwijl we in de jaren negentig onder Jeltsin in een vrij land en een democratie leefden, hoe chaotisch die ook waren. Dat we het onder Poetin beter hebben gekregen, komt alleen door de hoge olieprijs en de economische hervormingen van Jeltsin.”

Het huidige systeem kan nog jaren zo doorgaan, vreest ze. „Van overleg met die oppositie zullen Poetin en zijn mede-KGB'ers nooit iets willen weten. Zo'n ronde tafel is een illusie. Rusland is weer op weg naar een totalitair regime. Niet voor niets wil een kwart van de bevolking emigreren.”